

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์” โดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ (๑) เพื่อศึกษาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในอำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ (๒) เพื่อเปรียบเทียบบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในอำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล (๓) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะ และ แนวทางพัฒนาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในอำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสงฆ์ในเขตอำเภอมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน ๑๔๐ รูป กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๑๐๔ คน จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างโดยวิธีการแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยการหาตามสัดส่วนของพระสงฆ์ในอำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ และเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) และทำการทดสอบสมมติฐาน ด้วยการทดสอบค่าที (t-test) และ ค่าเอฟ (F-test) ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างหลายคู่ โดยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) ในส่วนของข้อคำถามปลายเปิดที่แสดงปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยทำการจัดกลุ่มตามประเด็นที่กำหนดไว้ในแบบสอบถามปลายเปิด จากนั้นจะทำการวิเคราะห์ โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการจัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) สำคัญสำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์ จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique) ผลการวิจัยสามารถนำมาสรุปอภิปรายผลและมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะของผู้วิจัย

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์ที่มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๔๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๑ มีพรรษา ๕ พรรษาลงมา จำนวน ๓๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๖ มีวุฒิการศึกษาสามัญระดับประถมศึกษา จำนวน ๔๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๓ ไม่มีวุฒิการศึกษานักธรรมเอก จำนวน ๕๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๐ และไม่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม จำนวน ๑๐๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐.๐

๕.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในเขตอำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในเขตอำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๓๖$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ อยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกด้าน โดยด้านสันติสุข มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = ๓.๕๙$) รองลงมาด้านกตัญญูตเวทีธรรม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๕๐$) และน้อยที่สุดด้านสาธารณสงเคราะห์มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๑๒$) โดยมีรายละเอียดในแต่ละด้านดังนี้

๑) ด้านศีลธรรมและวัฒนธรรม พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ ด้านศีลธรรมและวัฒนธรรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๒๘$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ค่าเฉลี่ยสูงสุดการจัดให้มีห้องสมุดธรรมภายในวัด ($\bar{X} = ๓.๕๕$) รองลงมาการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ ($\bar{X} = ๓.๔๐$) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด การจัดค่ายคุณธรรม ($\bar{X} = ๓.๖๑$)

๒) ด้านสุขภาพอนามัย พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ ด้านสุขภาพอนามัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๓$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ค่าเฉลี่ยสูงสุด ส่งเสริมการพัฒนาทำความสะอาดวัด ($\bar{X} = ๓.๙๔$) รองลงมา สนับสนุนให้มีตู้ยาประจำวัด ($\bar{X} = ๓.๔๓$) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด สนับสนุนให้มีธนาคารขยะในชุมชน ($\bar{X} = ๓.๑๓$)

๓) ด้านสัมมาชีพ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอ น้ำปาด จังหวัดอุดรธานี ด้านสัมมาชีพ โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.15$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ค่าเฉลี่ยสูงสุด จัดตั้งศูนย์เรียนรู้อาชีพสุจริต ($\bar{X} = 3.25$) รองลงมาจัดตั้งกองทุนส่งเสริมอาชีพในชุมชน ($\bar{X} = 3.22$) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด จัดสถานที่จำหน่ายสินค้าภายในชุมชน ($\bar{X} = 3.03$)

๔) ด้านสันติสุข พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอ น้ำปาด จังหวัดอุดรธานี ด้านสันติสุข โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ค่าเฉลี่ยสูงสุดในข้อที่ว่า จัดโครงการสวดมนต์ข้ามปี ($\bar{X} = 3.52$) รองลงมาข้อคิดคติสอนใจต้นไม้ธรรมะ ($\bar{X} = 3.64$) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด การสรรหาคนดีศรีสังคม ($\bar{X} = 3.30$)

๕) ด้านศึกษาสงเคราะห์ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอ น้ำปาด จังหวัดอุดรธานี ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ค่าเฉลี่ยสูงสุด ส่งเสริมให้มีพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ($\bar{X} = 3.51$) รองลงมาส่งเสริมให้วัดเป็นที่เรียนรู้ของชุมชน ($\bar{X} = 3.42$) และค่าเฉลี่ยต่ำสุดตั้งกองทุนและมอบทุนส่งเสริมการศึกษา ($\bar{X} = 3.04$)

๖) ด้านสาธารณสงเคราะห์ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอ น้ำปาด จังหวัดอุดรธานี ด้านสาธารณสงเคราะห์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.12$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ค่าเฉลี่ยสูงสุด จัดตั้งกองทุนวันแม่แห่งชาติ ($\bar{X} = 3.42$) รองลงมาจัดตั้งกองทุนเด็กเรียนดีแต่ยากจน ($\bar{X} = 3.11$) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด จัดตั้งกองทุนคนดีศรีสังคม ($\bar{X} = 3.03$)

๗) ด้านกตัญญูกตเวทีธรรม พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอ น้ำปาด จังหวัดอุดรธานี ด้านกตัญญูกตเวทีธรรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.50$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ค่าเฉลี่ยสูงสุด จัดกิจกรรมในวันพ่อวันแม่ ($\bar{X} = 3.52$) รองลงมาการจัดกิจกรรมในวันครู ($\bar{X} = 3.57$) และ ค่าเฉลี่ยต่ำสุด การจัดตั้งกลุ่มรักษบ้านเกิด ($\bar{X} = 3.17$)

๘) **ด้านสามัคคีธรรม** พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอ น้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ ด้านสามัคคีธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ค่าเฉลี่ยสูงสุดจัดกิจกรรมรักษาศาสนา พระมหากษัตริย์ ($\bar{X} = 3.87$) รองลงมาส่งเสริมการปลูกป่าในวันสำคัญทางศาสนา ($\bar{X} = 3.78$) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด การส่งเสริมประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าว ($\bar{X} = 3.25$)

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอ น้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สรุปตามสมมติฐานได้ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอ น้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ โดยการทดสอบสมมติฐานและการวิเคราะห์ข้อมูลความแตกต่างระหว่างตัวแปร จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลด้าน อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ซึ่งผลการทดสอบมีดังนี้

๑) สมมติฐานที่ ๑ พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอ น้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๒) สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีพรรษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอ น้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓) สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอ น้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔) สมมติฐานที่ ๔ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางนักธรรมแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอ น้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๔.ผลการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอป่าตอง จังหวัดอุดรธานี

พระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเกี่ยวกับบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอป่าตอง จังหวัดอุดรธานี โดยสรุปดังนี้

พบว่าปัญหาส่วนใหญ่ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอป่าตอง ปัจจุบันจะมีปัญหา ยังขาดการทำงานที่มีประสิทธิภาพประสิทธิผล เนื่องจากการทำงานแบบแยกกันทำ ต่างคนต่างทำ ไม่มีการวางแผนงานประชุมปรึกษาหารือกัน ปัญหาส่วนบุคคลคือ มีอายุมาก มีตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบหลายตำแหน่ง ขาดการติดต่อประสานงานระหว่างหน่วยงาน ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี ไม่มีงบประมาณที่จะดำเนินโครงการให้ต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอป่าตอง คือ การมีความรับผิดชอบหน้าที่ที่ได้รับการแต่งตั้งให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ทำงานเป็นกลุ่มไม่ได้ต่างคนต่างทำ ก่อนทำกิจกรรมหรือโครงการใดๆต้องมีการประชุมวางแผน แบ่งหน้าที่การทำงานให้ชัดเจน ถ้ามีงานหลายตำแหน่งควรให้รูปอื่นองค์อื่นทำแทน ไม่ควรกอดตำแหน่งไว้คนเดียว ติดต่อกับประสานงานล่วงหน้าก่อนกำหนดวันอบรมหรือจัดกิจกรรมกับหน่วยงานที่จะไป ด้านงบประมาณ ถ้าทำงานเป็นกิจจะลักษณะ รูปธรรมชัดเจนสามารถบอกบุญหรือ ขอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้

๕.๒ อภิปรายผล

จากผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูลการวิจัยเรื่อง บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอป่าตอง จังหวัดอุดรธานี พบว่า ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอป่าตอง จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.36$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอป่าตอง จังหวัดอุดรธานี ด้านที่มากที่สุดได้แก่ ด้านสันติสุขอยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ ด้านกตัญญูกตเวทิตธรรม และด้านสามัคคีธรรมอยู่ในระดับมากตามลำดับ และด้านสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลาง เป็นด้านที่น้อยที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พระธรรมทูตในเขตอำเภอป่าตอง จังหวัดอุดรธานี ได้ปฏิบัติหน้าที่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ประชาชนเพื่อให้เกิดประโยชน์ และเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนา ได้มีการจัดกิจกรรมทางศาสนาอาจจะรูปแบบกิจกรรม ประเพณี หรือวัฒนธรรมท้องถิ่น มีการจัดฝึกอบรมให้แก่ประชาชน หรือบุคลากรของรัฐและเอกชนที่มีความสนใจ ฝึกอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนา มีข้อวัตรปฏิบัติที่ดีงามของพุทธศาสนิกชน คือ ผลการศึกษานำมาสู่การอภิปรายผล ดังนี้

๑. ด้านศีลธรรมและวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอป่าตอง จังหวัดอุดรธานี ด้านศีลธรรมและวัฒนธรรมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าการบทบาทการเผยแผ่

พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอ น้ำปาด ยังต้องดูแลเอาใจใส่ในหน้าที่เผยแผ่ให้ยิ่งขึ้นไปอีก เพื่อการพัฒนาส่งเสริมเรื่องศีลธรรมและวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูใบฎีกา ชิตวัตร ธวัชโย (ทนนาน)**^๑ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัย พบว่า ด้านสื่อการเผยแผ่ของพระธรรมทูต ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นต่อประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๗) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๒. ด้านสุขภาพอนามัย ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอ น้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ ด้านสุขภาพอนามัย อยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นถึงต้องเพิ่มกิจกรรมที่ใช้ในการอบรมให้เหมาะสมในแต่ละท้องถิ่นนั้นๆ สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ **นายสุพรรณ โสมประเสริฐ** ผู้อำนวยการโรงเรียนไตรคามสามัคคี พระธรรมทูตเป็นผู้นำทำกิจกรรมต่างๆ เช่น สมาทานศีล สวดมนต์ทำวัตร ภาวนาสมาธิ ทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวร ผู้มีพระคุณที่ล่วงลับไปแล้ว การแผ่เมตตา และกิจกรรมในวันสำคัญของชาติ

๓. ด้านสัมมาชีพ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอ น้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ ด้านสัมมาชีพ อยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิจัยออกมาในระดับนี้แสดงว่า บทบาทการทำหน้าที่ของพระธรรมทูตในอำเภอ น้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ อาจต้องมีการปรับปรุงให้มีความสอดคล้องกับความต้องการในท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูวิโรจน์คุณากร (อติสโย)** ได้วิจัย เรื่อง “ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ประจำอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด” โดยผลการวิจัยพบว่า พระธรรมทูตอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ดได้จัดกิจกรรมอื่นๆ ที่เป็นการสร้างสรรค์ชุมชนให้เข้มแข็งมีภูมิคุ้มกันและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน เช่น โครงการธนาคารหมู่บ้าน, โครงการสัจจะออมทรัพย์, โครงการธนาคารโค-กระบือ, โครงการปลูกพืชสมุนไพร^๒

๔. ด้านสันติสุข ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอ น้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ ด้านสันติสุข อยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยออกมาในระดับนี้แสดงว่า มีความสอดคล้องกับการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานของรัฐบาล ที่ต้องการให้ปวงชนชาวไทยอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปึกติสุข ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูวิโรจน์คุณากร (อติสโย)** ได้วิจัย เรื่อง “ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ประจำอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด” โดยผลการวิจัยพบว่า จากการปฏิบัติงานเผย

^๑พระครูใบฎีกาชิตวัตร ธวัชโย (ทนนาน), “ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสถานศึกษาอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔). บทคัดย่อ

^๒พระครูวิโรจน์คุณากร (อติสโย), “ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ประจำอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔). หน้า ๑๒๘.

แผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต พุทธศาสนิกชนอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด มีสภาพจิตใจที่ดีประณีตมากขึ้น มีความละเอียดรอบคอบ มุ่งมั่นขยันหมั่นเพียร อดทนมากยิ่งขึ้นเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ เห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ เห็นคุณค่าการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ มีความเสียสละ มีสัจจะ จิตใจเบิกบานไม่เศร้าหมอง

๕. ด้านศึกษาสงเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอน้ำป่าด จังหวัดอุดรดิตถ์ ด้านศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิจัยพบว่า บทบาทด้านการสนับสนุนส่งเสริมเกี่ยวกับการศึกษาในที่ทุรกันดาร ต้องเสริมเพิ่มบุคลากรของพระธรรมทูตให้มีความรู้ความสามารถ ในด้านนี้มากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูวิมลศุภการ** (สวนมาลี) ได้วิจัยเรื่อง “การส่งเสริมศีลธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยม ด้านสำโรง จังหวัดสมุทรปราการ” โดยพบผลการวิจัยว่า ๑) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมศีลธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมด้านสำโรง จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมทุกด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากและระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก คือ ด้านวางตนในสังคม และด้านบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และด้านการพัฒนาตนเอง ตามลำดับ ๒) ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการส่งเสริมศีลธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมด้านสำโรง จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามเพศ โดยภาพรวมพบว่า แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า แตกต่างกัน^๓ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ **พระชัยสุภคดี นริสโร** ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมวัดดาวคะนอง เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร” โดยพบผลการวิจัยว่า ๑) การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมวัดดาวคะนอง สรุปรวมทุกด้าน พบว่า ในภาพรวมสภาพการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีระดับการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับสูง โดยด้านที่มีระดับการจัดการเรียนการสอนสูงสุด ได้แก่ ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านกระบวนการเรียนรู้ ด้านสื่อการเรียนรู้ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน^๔

๖. ด้านสาธารณสงเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอน้ำป่าด จังหวัดอุดรดิตถ์ ด้านสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิจัยพบว่า การช่วยเหลือสังคมโดยรวมเป็นหน้าที่รับผิดชอบของคณะสงฆ์อยู่ ในส่วนของพระธรรมทูตสามารถที่เข้าไปเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหรือ ในส่วนที่เป็นเฉพาะกิจ เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน ในเขตพื้นที่ความ

^๓พระครูวิมลศุภการ (สวนมาลี), “การส่งเสริมศีลธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมด้านสำโรง จังหวัดสมุทรปราการ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔). บทคัดย่อ

^๔พระชัยสุภคดี นริสโร (ไตรรัตน์), “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมวัดดาวคะนอง เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕). บทคัดย่อ

รับผิดชอบ สอดคล้องกับการศึกษาของ พระครูสุชาตวุฒิจิ (เฉลิมชัย อภิชาโต)^๕ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง ๖ ด้าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($x = ๓.๕๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความคิดเห็นในด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก ส่วนความคิดเห็นในด้านการศึกษา สงเคราะห์ และด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อยู่ในระดับปานกลาง

๗. ด้านกตัญญูทศเวทิตธรรม ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอน้ำป่าด จังหวัดอุดรดิตถ์ ด้านกตัญญูทศเวทิตธรรม อยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยพบว่า ตรงกับกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่ต้องการให้พุทธศาสนิกชนรู้จักคุณผู้ทำอุปกะก่อน แล้วตอบแทนคุณท่านซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาไพบูลย์ วิบุโล (บุญล้ำเลิศ)^๖ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัย พบว่า ด้านการสนับสนุนกิจกรรมทางคุณธรรมจริยธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๗) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านการสนับสนุนกิจกรรมทางคุณธรรมจริยธรรม อยู่ในระดับสูงสุดในข้อ “พระสงฆ์มีการจัดกิจกรรมและส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนา” อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๕) และข้อ “นักเรียนให้ความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธ ศาสนาที่พระสงฆ์หรือทางโรงเรียนจัดขึ้น” อยู่ในระดับต่ำที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๗)

๘. ด้านสามัคคีธรรม ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอน้ำป่าด จังหวัดอุดรดิตถ์ ด้านสามัคคีธรรม อยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิจัยพบว่า การสานความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความสำคัญอยู่ในระดับต้นๆของสถานการณ์ในสังคมปัจจุบัน และเป็นงานหลักที่คณะสงฆ์ควรเน้นย้ำและสนับสนุนส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีความสมัครสมานสามัคคีกัน เพื่อความเป็นปึกแผ่นโดยรวม

จากการศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอน้ำป่าด จังหวัดอุดรดิตถ์ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุต่างกัน, มีพรรษาต่างกัน, วุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน, วุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน, วุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน, มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอน้ำป่าด จังหวัด

^๕พระครูสุชาตวุฒิจิ (เฉลิมชัย อภิชาโต) “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔). บทคัดย่อ

^๖พระมหาไพบูลย์ วิบุโล (บุญล้ำเลิศ), “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕). บทคัดย่อ

อุตรดิตถ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวิโรจน์คุณากร (อติสโย) ได้วิจัย เรื่อง “ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ประจำอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด” โดยผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมที่พระธรรมทูตจะต้องทำในฐานะผู้นำคณะสงฆ์ ผู้นำทางพุทธศาสนพิธีอันได้แก่ กิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น การทำวัตร สวดมนต์ เจริญจิตภาวนารักษาศีล แม่เมตตา กิจกรรมในวันสำคัญแห่งชาติ เช่น การปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ พิธีจุดเทียนถวายพระพร การสร้างสรรค์สังคมและสิ่งสาธารณ กิจกรรมที่ใช้ในการเผยแผ่ทั่วไป เช่น การตอบปัญหา การจัดนิทรรศการ กิจกรรมในการจัดโครงการเฉพาะกรณี เช่น กิจกรรมธรรมทายาท กิจกรรมธรรมะสู่โรงเรียน กิจกรรมเข้าค่ายพุทธบุตร กิจกรรมพัฒนาชุมชน เป็นต้น^๗

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์” มีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังนี้

- ๑) พระธรรมทูตฝ่ายบริหารควรกำหนดนโยบายที่ชัดเจน เป็นลายลักษณ์อักษร และสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้
- ๒) สร้างจิตสำนึกของพระธรรมทูตให้มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมาย และควรวางตนให้เหมาะสม
- ๓) เปิดโอกาสให้แก่พระสงฆ์ในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมกับการเผยแผ่ เพื่อสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ และ เพื่อประโยชน์สุขของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- ๑) ควรนำผลการศึกษานี้ไปเป็นข้อมูลในการวางแผนการบริหารงาน เผยแผ่ของพระธรรมทูตให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
- ๒) ควรนำแนวทางปฏิบัติที่ได้จากงานวิจัยนี้ไปเป็นแนวทางในการทำงานด้านเผยแผ่
- ๓) ควรนำข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษามาปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่เป็นปัญหาให้มีความชัดเจนมากขึ้น

^๗ พระครูวิโรจน์คุณากร (อติสโย), “ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ประจำอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔). หน้า ๑๓๙.

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

๑) ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของ บ้าน วัด ราชการ ในการจัดการงานด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

๒) ควรมีการศึกษาการนำแหล่งเรียนรู้ชุมชนมาใช้ในการจัดการงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

๓) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทด้านสาธารณกุศลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

๔) ควรมีการศึกษาผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

๕) ควรมีการศึกษาถึงรูปแบบและแนวโน้มด้านอื่นๆที่เกี่ยวกับงานด้านเผยแผ่พุทธศาสนาของพระธรรมทูตในอำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์